

УДК 353:332.14:005.334

Іжа Микола Михайлович

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри публічної служби та права
Національний університет «Одеська політехніка»*

Izha Mykola

*Doctor of Political Science, Professor,
Department of Public Service and Law
Odessa Polytechnic National University
ORCID: 0000-0002-7263-6193*

Пахомова Тетяна Іванівна

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічної служби та права
Національний університет «Одеська політехніка»*

Pakhomova Tetyana

*Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,
Department of Public Service and Law
Odessa Polytechnic National University
ORCID: 0000-0002-3507-5892*

Домашевська Катерина Олександрівна

*аспірантка кафедри публічної служби та права
Національного університету «Одеська політехніка»*

Domashevska Kateryna

*PhD Student of the Department of Public Service and Law
Odessa Polytechnic National University
ORCID: 0009-0005-2644-4472*

DOI: 10.25313/2617-572X-2026-3-68-13

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ СТІЙКОСТІ РЕГІОНУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

FOREIGN EXPERIENCE IN BUILDING REGIONAL RESILIENCE MECHANISMS AND THE POSSIBILITY OF THEIR APPLICATION IN UKRAINE

Анотація. Вступ. У статті проаналізовано зарубіжні підходи до формування механізмів стійкості регіону, зокрема партисипативне управління за зразком консорціумів у США, структурне планування за аналогом німецького *Strukturwandel* та японські технології цифрового антикризового управління.

Обґрунтовано, що у межах зарубіжної наукової традиції регіон розглядають як складну соціально-економічну та комунікативну систему, здатну не лише відновлюватися після кризових явищ та загроз, а й трансформуватися, генеруючи нові траєкторії розвитку.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали концепція екологічної стійкості К. С. Холлінга, тлумачення стійкості регіону Р. Мартіном та П. Санлі на основі цієї концепції, підходи до визначення інституційного та кадрового механізмів у забезпеченні стійкості регіону Г. Брістоу та А. Хілі, А. Бойна та М. Лоджа.

Авторське право © Автор(и). Це стаття з відкритим доступом, що розповсюджується відповідно до умови ліцензії Creative Commons Attribution Ліцензія 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Запропоновано авторське визначення механізмів стійкості регіону як інтегрованої сукупності інституційних, організаційних, фінансових, нормативно-правових, соціальних та комунікативних інструментів і процесів, які забезпечують здатність регіону зберігати функціональну цілісність, адаптуватися до кризових викликів, трансформуватися без втрати ідентичності та відновлюватися шляхом координації дій органів публічної влади та громадськості.

На основі аналізу міжнародних практик аргументовано, що забезпечення механізмів стійкості на регіональному рівні в українських реаліях об'єктивно вимагає формування комплексного механізму, і його невід'ємним елементом має бути комунікативний механізм.

Сформульовані висновки можуть слугувати методологічною основою для інтеграції комунікативного механізму у систему стратегічного планування, зокрема через створення регіональних платформ діалогу, розробку нових та удосконалення існуючих цифрових інструментів відкритого інформування з метою зміцнення взаємодії між органами публічної влади і громадськістю. Це сприятиме підвищенню інституційної довіри, консолідації соціального капіталу та формуванню адаптивної моделі регіонального розвитку України в умовах невизначеності.

Мета. Метою дослідження є комплексний аналіз та наукове узагальнення зарубіжного досвіду формування механізмів стійкості регіону, виявлення їх інституційних, організаційних та комунікативних складових, а також обґрунтування можливостей адаптації найбільш ефективних практик до умов функціонування регіонів України в індетермінованому середовищі.

Матеріали і методи. Методологічною основою дослідження є міждисциплінарний підхід до аналізу механізмів стійкості регіону, що поєднує положення теорії публічного управління, регіональної економіки, теорії систем та концепцій стійкості.

Теоретичну базу становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема у сфері інституційного забезпечення стійкості, децентралізації, кризового управління та комунікативної взаємодії.

Емпіричну основу дослідження сформували матеріали міжнародних аналітичних звітів, нормативно-правових документів, а також практики реалізації політик забезпечення стійкості регіонів у США, Німеччині та Японії. Використано відкриті дані міжнародних організацій, офіційні ресурси органів публічної влади, а також результати сучасних наукових досліджень, присвячених проблематиці регіональної стійкості в умовах криз.

У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Зокрема, метод теоретичного узагальнення використано для систематизації наукових підходів до розуміння сутності механізмів стійкості регіону; порівняльний метод – для аналізу особливостей формування таких механізмів у зарубіжних країнах; системний метод – для розгляду регіону як цілісної соціально-економічної та комунікативної системи; структурно-функціональний метод – для визначення складових механізмів стійкості та їх ролі у забезпеченні адаптивності регіону; інституційний підхід – для дослідження ролі органів публічної влади у формуванні стійкості.

Крім того, застосовано методи аналізу та синтезу для обґрунтування можливостей адаптації зарубіжного досвіду до українських реалій, а також елементи прогностичного підходу – для визначення перспектив впровадження комплексного механізму стійкості регіону з урахуванням сучасних безпекових викликів.

Результати. У науковій статті встановлено, що зарубіжні підходи до формування механізмів стійкості регіону базуються на комплексному поєднанні інституційних, організаційних, технологічних та комунікативних складових, що забезпечують здатність регіонів адаптуватися до кризових викликів і зберігати функціональну цілісність.

Виявлено, що американська модель орієнтована на децентралізовану взаємодію суб'єктів через мережеві форми співпраці та цифрові інструменти; європейська (на прикладі Німеччини) – на стратегічне планування, структурну трансформацію та соціальний діалог; японська – на цифровізацію управління та впровадження інноваційних технологій реагування на ризики.

Обґрунтовано, що спільною характеристикою зазначених підходів є визначальна роль комунікативного механізму, який забезпечує координацію дій органів публічної влади та громадськості.

Доведено доцільність формування в Україні комплексного механізму стійкості регіону, що інтегрує зарубіжні практики з урахуванням національних особливостей, де комунікативна складова виступає ключовим елементом забезпечення ефективності управління в умовах невизначеності.

Перспективи. Перспективи подальших наукових досліджень полягають у поглибленні теоретико-методологічних засад формування механізмів стійкості регіону, зокрема в частині розроблення інструментів їх кількісного оцінювання та моделювання. Актуальним є обґрунтування інтегральних показників стійкості регіону та апробація відповідних методик на прикладі окремих регіонів України.

Подальшого розвитку потребують дослідження ролі комунікативного механізму як системоутворюючого елементу забезпечення стійкості, зокрема в умовах цифровізації публічного управління та посилення безпекових викликів.

Перспективним напрямом є також аналіз ефективності впровадження зарубіжних практик у вітчизняну систему публічного управління з урахуванням специфіки умов воєнного стану та післявоєнного відродження України.

Ключові слова: стійкість регіону, механізми стійкості регіону, зарубіжний досвід, публічне управління, інституції, комунікативний механізм, децентралізація, гнучкість, адаптація, громадськість, комунікація, комплексний механізм.

Публікацію підготовлено в рамках проекту

«СТІЙКІСТЬ ДО БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ: УКРАЇНА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ» (№ 101175025 — EUresissecur ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH)

напряму «Жана Моне» програми Еразмус +»

Фінансується
Європейським Союзом

Summary. *Introduction. The article examines foreign approaches to the formation of mechanisms for regional sustainability, in particular participatory management based on the model of consortia in the United States, structural planning based on the German Strukturwandel model, and Japanese technologies for digital crisis management.*

It is reasonable that within the framework of foreign scientific tradition, the region is viewed as a complex socio-economic and communicative system capable not only of recovering from crises and threats, but also of transforming itself, generating new trajectories of development.

The theoretical basis of the study was the concept of ecological sustainability by K. S. Holling, the interpretation of regional sustainability by R. Martin and P. Sanli based on this concept, and approaches to defining institutional and personnel mechanisms for ensuring regional sustainability by G. Bristow and A. Healy, A. Boyne, and M. Lodge.

The author proposes a definition of regional sustainability mechanisms as an integrated set of institutional, organizational, financial, regulatory, social, and communicative tools and processes that enable a region to maintain its functional integrity, adapt to crisis challenges, transform without losing its identity, and recover through the coordination of actions by public authorities and the community.

Based on an analysis of international practices, it is argued that ensuring sustainability mechanisms at the regional level in the Ukrainian context objectively requires the formation of a comprehensive mechanism, an integral part of which must be a communication mechanism.

The conclusions formulated can serve as a methodological basis for integrating the communication mechanism into the strategic planning system, in particular through the creation of regional dialogue platforms, the development of new and improvement of existing digital tools for open information with the aim of strengthening interaction between public authorities and the public. This will contribute to increasing institutional trust, consolidating social capital, and forming an adaptive model of regional development in Ukraine in conditions of uncertainty.

Purpose. The purpose of this study is to conduct a comprehensive analysis and scientific synthesis of international experience in developing mechanisms for regional resilience, to identify their institutional, organizational, and communicative components, and to assess the feasibility of adapting the most effective practices to the conditions under which Ukrainian regions operate in an uncertain environment.

Materials and methods. The methodological foundation of this study is an interdisciplinary approach to analyzing the mechanisms of regional sustainability, which combines principles from public administration theory, regional economics, systems theory, and sustainability concepts.

The theoretical foundation consists of scientific works by domestic and foreign researchers, particularly in the areas of institutional support for sustainability, decentralization, crisis management, and communicative interaction.

The empirical basis of the study is formed by materials from international analytical reports, regulatory and legal documents, as well as practices in implementing policies to ensure regional sustainability in the United States, Germany, and Japan. Open data from international organizations, official resources of public authorities, and the results of contemporary scientific research on the issue of regional sustainability in crisis conditions were utilized.

A range of general scientific and specialized methods was applied in the research process. In particular, the method of theoretical generalization was used to systematize scientific approaches to understanding the essence of regional resilience mechanisms; the comparative method – to analyze the characteristics of the formation of such mechanisms in foreign countries; the systemic method – to consider the region as an integrated socio-economic and communicative system; the structural-functional method – to identify the components of resilience mechanisms and their role in ensuring the region's adaptability; and the institutional approach – to examine the role of public authorities in fostering resilience.

In addition, analytical and synthetic methods were employed to assess the feasibility of adapting international experience to the Ukrainian context, and elements of a predictive approach were used to determine the prospects for implementing a comprehensive mechanism for regional resilience, taking into account current security challenges.

Results. The research article establishes that international approaches to developing mechanisms for regional resilience are based on a comprehensive combination of institutional, organizational, technological, and communicative components that ensure regions' ability to adapt to crisis challenges and maintain functional integrity.

It was found that the American model focuses on decentralized interaction among actors through networked forms of cooperation and digital tools; the European model (using Germany as an example) focuses on strategic planning, structural transformation, and social dialogue; the Japanese model focuses on the digitalization of governance and the implementation of innovative risk response technologies.

It is argued that a common characteristic of these approaches is the decisive role of a communication mechanism that ensures the coordination of actions between public authorities and the public.

The article demonstrates the feasibility of establishing a comprehensive regional resilience mechanism in Ukraine that integrates international practices while accounting for national characteristics, where the communication component serves as a key element in ensuring effective governance under conditions of uncertainty.

Discussion. Prospects for further research lie in deepening the theoretical and methodological foundations for developing mechanisms of regional resilience, particularly with regard to the creation of tools for their quantitative assessment and modeling. It is important to establish comprehensive indicators of regional resilience and to test relevant methodologies using specific regions of Ukraine as case studies.

Further research is needed on the role of the communication mechanism as a system-forming element in ensuring resilience, particularly in the context of the digitalization of public administration and intensifying security challenges.

Another promising area is the analysis of the effectiveness of implementing foreign practices into the domestic public administration system, taking into account the specific conditions of martial law and Ukraine's post-war recovery.

Key words: regional resilience, mechanisms of regional resilience, foreign experience, public administration, institutions, communicative mechanism, decentralization, flexibility, adaptation, public, communication, comprehensive mechanism.

This publication has been prepared within the framework of the project
«RESILIENCE TO SECURITY CHALLENGES: UKRAINE AND THE EUROPEAN
CONTEXT» (No 101175025 — EUresissecur ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCHRSCH)
of the Jean Monnet direction under the Erasmus+ Programme

Funded by
the European Union

Постановка проблеми. На сьогоднішній день регіони України розвиваються в умовах глибокої невизначеності, яка має багатовимірний характер. Мова йде про виклики війни, зумовлені нею економічну та демографічну кризи, внутрішню та зовнішню міграцію населення, енергетичну нестабільність, змінність нормативно-правового середовища та багато ін. У таких умовах традиційні підходи до розвитку регіону, орієнтовані переважно на економічне зростання та адміністративну стабільність, є недостатніми. На передній план виходить необхідність формування дієвих механізмів стійкості як здатності регіону протистояти кризовим явищам, адаптуватися до змін та забезпечувати подальший розвиток його територій.

У даному контексті доцільним є звернення до зарубіжної практики, яка свідчать про те, що ефективні механізми стійкості регіону формуються на основі інтеграції стратегічного планування, ризик-менеджменту, цифровізації публічного управління, партнерської взаємодії органів публічної влади і громади. Особливої уваги заслуговують міжнародні підходи країн США, Німеччини та Японії, де механізми стійкості на рівні регіону інституціоналізовано через політики згуртованості, децентралізації та впровадження принципів належного врядування. У цих країнах регіон перестає бути виключно адміністративно-територіальною одиницею, а постає як відкрита соціально-економічна та комунікативна система, спроможна до самоорганізації та інноваційного розвитку в індетермінованому середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стійкість регіону та механізми її формування є предметом наукового інтересу багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, основи сучасного розуміння цього феномену заклали канадський еколог К. С. Холлінг (C. S. Holling) [8], який запропонував концепт «екологічної стійкості». Вчений довів, що

складна екосистема здатна поглинати шоки і продовжувати жити в новому стані, не обов'язково повертаючись до початкової точки рівноваги. Спираючись на ці ідеї, Р. Мартін (R. Martín) та П. Санлі (P. Súnley) [10] перенесли їх на регіональний рівень, обґрунтувавши, що стійкість регіону — це його здатність до руху вперед і постійного генерування нових траєкторій розвитку в умовах змін.

Досліджуючи інституційні передумови, А. Бойн (A. Bóin) та М. Лодж (M. Lodge) [2] наголошують, що фундаментальною основою стійкості є реформа децентралізації та ефективна комунікація, де органи публічної влади діють як єдиний інформаційний хаб для уникнення хаосу під час криз.

Важливість кадрового механізму підкреслюють Г. Брістоу (G. Bristow) та А. Хілі (A. Healy) [3], зазначаючи, що ключову роль відіграють професійні компетентності публічних службовців і їхня здатність приймати нестандартні рішення та мотивувати стейкхолдерів.

Роль соціального капіталу місцевих мешканців у відновленні та дотриманні протоколів безпеки висвітлено в роботах Д. Олдріча (D. Aldrich) [1].

Аспекти структурних просторових перетворень та соціального діалогу у кризових регіонах ґрунтовно розглянуті Б. Галгоці (B. Gálgozi) [7], тоді як М. Малеча (M. Malécha) та П. Берке (P. Berke) [9] досліджували інструменти спільних регіональних угод для зниження вразливостей.

У вітчизняній науковій традиції вагомий внесок у дослідження механізмів стійкості регіону в контексті поточних викликів здійснили фахівці Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД), зокрема Я. Жаліло та ін. [6]. Вони розглядають ці механізми як інструменти мобілізації фінансових та інфраструктурних резервів, а також диверсифікації економіки під потреби воєнного часу.

На необхідності соціального захисту населення та прямому втручанні держави у регіонах, що перетворилися на зони ризику, фокусує увагу академік Е.Лібанова [12]. Водночас М.Солдак, К.Мезенцев, Е.Батунова та ін. [14] пропонують розглядати забезпечення стійкості як гібридну систему, де критичну роль відіграє оперативна самоорганізація місцевих мешканців і волонтерів, ресурси яких узгоджуються за допомогою ефективної комунікації органів публічної влади.

Аналіз фахової літератури дозволяє нам стверджувати, що більшість існуючих наукових напрацювань сфокусовано переважно на загальнотеоретичних аспектах механізмів стійкості регіону. Разом з тим поза увагою дослідників залишається комплексний аналіз зарубіжного досвіду формування механізмів стійкості на рівні регіону та можливостей його імплементації в Україні. Зокрема, мова йде про можливість застосування децентралізованих моделей (США) [4; 15], інституційно-структурного планування (Німеччина) [13] та інноваційно-технологічних підходів (Японія) [1] у процесі функціонування та розвитку регіонів України із використанням інтегруючої ролі комунікативного механізму. Розв'язанню цієї проблеми й присвячується означена стаття.

Метою статті є комплексний аналіз та наукове узагальнення зарубіжного досвіду формування механізмів стійкості регіону, виявлення їх інституційних, організаційних та комунікативних складових, а також обґрунтування можливостей адаптації найбільш ефективних практик до умов функціонування регіонів України.

Матеріали і методи. Методологічною основою дослідження є міждисциплінарний підхід до аналізу механізмів стійкості регіону, що поєднує положення теорії публічного управління, регіональної економіки, теорії систем та концепцій стійкості.

Теоретичну базу становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема у сфері інституційного забезпечення стійкості, децентралізації, кризового управління та комунікативної взаємодії.

Емпіричну основу дослідження сформували матеріали міжнародних аналітичних звітів, нормативно-правових документів, а також практики реалізації політик забезпечення стійкості регіонів у США, Німеччині та Японії. Використано відкриті дані міжнародних організацій, офіційні ресурси органів публічної влади, а також результати сучасних наукових досліджень, присвячених проблематиці регіональної стійкості в умовах криз.

У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Зокрема, метод теоретичного узагальнення використано для систематизації наукових підходів до розуміння сутності механізмів стійкості регіону; порівняльний метод — для аналізу особливостей формування таких механізмів у зарубіжних країнах; системний

метод — для розгляду регіону як цілісної соціально-економічної та комунікативної системи; структурно-функціональний метод — для визначення складових механізмів стійкості та їх ролі у забезпеченні адаптивності регіону; інституційний підхід — для дослідження ролі органів публічної влади у формуванні стійкості.

Крім того, застосовано методи аналізу та синтезу для обґрунтування можливостей адаптації зарубіжного досвіду до українських реалій, а також елементи прогностичного підходу — для визначення перспектив впровадження комплексного механізму стійкості регіону з урахуванням сучасних безпекових викликів.

Виклад основного матеріалу. Основи сучасного розуміння терміну «стійкість» заклали у 70-х роках ХХ ст. канадський еколог К. С. Холлінг, який на протидію існуючому на той час поняттю «інженерної стійкості» запропонував поняття «екологічної стійкості» [8, с. 18]. До нього вважалося, що будь-яка система має один ідеальний стан рівноваги, а її стійкість — це здатність швидко повернутися до цього стану після удару. К. С. Холлінг на прикладі лісів як складних екосистем довів, що система може мати кілька різних станів. Вона може дуже сильно змінитися при поглинанні зовнішніх шоків, але при цьому не загинути, а продовжувати жити в новому стані [8, с. 15]. Саме такий стан системи К. С. Холлінг називав «екологічною стійкістю».

Р. Мартін та П. Санлі перенесли ідеї екологічної стійкості К. С. Холлінга безпосередньо на регіон. Їхня точка зору ґрунтувалася на тому, що регіон — це складна система, метою якої є не просто повернення у попередній стан після подолання викликів зовнішнього середовища, а й здатність до руху вперед [10, с. 12]. Виходячи з цього, як зазначали науковці, стійкість регіону досягається за умови постійного генерування нових траєкторій його розвитку в умовах змін.

А. Бойн та М. Лодж досліджували інституційний механізм як фундаментальну основу забезпечення стійкості регіону. Дієвість інституційного механізму, на їхню думку, базується на принципах реформи децентралізації та ефективної комунікації.

Науковці наполягали на тому, що передача повноважень та ресурсів на місця робить систему управління менш ієрархічною, а отже — більш гнучкою та здатною до швидкого реагування на кризові явища. Надважливу роль у цьому процесі відіграє комунікація. Йдеться про те, що органи публічної влади на рівні регіону виконують роль єдиного інформаційного хабу, який збирає дані, аналізує загальну картину та синхронізує дії мешканців територіальних громад, щоб уникнути хаосу та дублювання зусиль [2, с. 290]. Таким чином, з точки зору А.Бойна та М.Лоджа, децентралізовані інституції здатні витримувати кризові навантаження завдяки скороченню комунікативної дистанції між тими, хто

ухвалює рішення, і тими, хто стикається з наслідками криз на місцях.

Отже, можемо констатувати, що у даному контексті стійкість регіону полягає у його інституційній гнучкості та мережевій архітектурі управління.

Погоджуємося з точкою зору Г. Брістоу та А. Хілі, які вказували на людський фактор у забезпеченні стійкості регіону. Вивчаючи це питання, науковці виокремлювали кадровий механізм, наголошуючи, що стійкість регіону залежить, в першу чергу, від професійних знань та компетентностей службовців органів публічної влади на рівні регіону, їхньої здатності приймати нестандартні рішення та мотивувати стейкхолдерів до спільних дій [3, с. 925].

У вітчизняній науковій традиції дослідженням механізмів стійкості регіону ґрунтовно займаються у Національному інституті стратегічних досліджень. Вчені НІСД визначають стійкість регіону як інтегровану здатність територіальної соціально-економічної системи протистояти руйнівним зовнішнім впливам, швидко відновлювати втрачені функції та адаптуватися до нових умов без втрати керованості [6].

Механізми забезпечення стійкості у цьому контексті розуміються ними як сукупність інструментів швидкої мобілізації внутрішніх резервів, як фінансових, так і інфраструктурних, та диверсифікації економіки під потреби умов воєнного часу [6].

На необхідність соціального захисту населення у контексті забезпечення механізмів стійкості регіону вказує академік НАН України Е. Лібанова. Дослідниця слушно зазначає, що війна докорінно змінила демографічну та економічну карту України. Західні та центральні області фактично виконують роль тилових платформ для відновлення, куди релокувався бізнес і перемістилося населення. Натомість регіони, що межують з РФ та РБ, перетворилися на зони постійного ризику [12].

Отже, як зазначає Е. Лібанова, звичайні ринкові інструменти в таких небезпечних зонах не працюватимуть. Тому стійкість прикордонних регіонів неможливо забезпечити без прямого втручання держави — насамперед через запровадження спеціальних податкових режимів та програм соціальної підтримки населення [12].

Особливої наукової ваги набуває концепція стійкості, яка обґрунтована у працях М. Солдак та співавторів. На прикладі повномасштабної війни дослідники доводять, що в умовах раптових кризових явищ органи публічної влади часто не здатні забезпечити миттєве реагування на ризики та загрози через притаманну їм бюрократизованість. У такі моменти, як зазначають автори, критичну роль у збереженні життєдіяльності територій відіграють саме місцеві мешканці, волонтери та громадські активісти, які, як правило, більше здатні до оперативної самоорганізації без очікування директив «згори».

Отже, М. Солдак та її колеги розглядають механізм забезпечення стійкості регіону як складну гібридну

систему, яка не може функціонувати виключно за рахунок адміністративної вертикалі органів публічної влади, а об'єктивно потребує залучення адаптивного ресурсу мешканців територіальних громад [14].

При цьому варто зауважити, що невід'ємним елементом стійкості регіону М. Солдак та ін. вважають ефективну комунікацію. Автори вказують на те, що надання органами публічної влади достовірної інформації про потреби регіону, ризики та пріоритети дозволить мешканцям територіальних громад, волонтерам та представникам громадських організацій самостійно спрямовувати свої ресурси туди, де вони є найбільш потрібними [14]. У результаті спільні зусилля перетворюються на узгоджений процес, що зміцнює стійкість регіону.

Узагальнюючи проаналізовані точки зору науковців, можна стверджувати, що розуміння механізмів стійкості регіону еволюціонувало від простих алгоритмів подолання криз до формування складних гібридних систем управління.

Так, зарубіжний досвід (згідно ідей К. С. Холлінга, Р. Мартіна, А. Бойна, М. Лоджа) дає нам фундаментальне розуміння того, що стійкість регіону базується на інституційній гнучкості, децентралізації та здатності регіону не просто виживати після кризових явищ, але й постійно генерувати нові шляхи розвитку.

Як доводять вітчизняні вчені (Я. Жаліло, Е. Лібанова, М. Солдак), в українських реаліях механізми стійкості регіону не можуть забезпечуватися виключно стандартними управлінськими інструментами. Вони вимагають поєднання жорсткої адміністративної вертикалі органів публічної влади (дії «згори») та самоорганізації мешканців територіальних громад і громадських організацій (дії «знизу»). При цьому зв'язуючою ланкою у цій системі виступає ефективна комунікативна взаємодія, яка дозволяє синхронізувати ресурси органів публічної влади та суспільства для оперативного подолання наслідків кризових явищ.

Поділяючи думки зарубіжних та українських науковців, вважаємо доцільним надати уточнене визначення поняття «механізми стійкості регіону» — це інтегрована сукупність інституційних, організаційних, фінансових, нормативно-правових, соціальних та комунікативних інструментів і процесів, які забезпечують здатність регіону зберігати функціональну цілісність, адаптуватися до кризових викликів, трансформуватися без втрати ідентичності та відновлюватися шляхом координації дій органів публічної влади та громадськості.

Аналіз прикладів зарубіжної практики показує, що більшість країн світу вибудовують механізми стійкості регіону залежно від типу домінуючих загроз (природних, економічних чи безпекових) та особливостей системи державного управління.

На наш погляд, слід виокремити підходи трьох зарубіжних країн, а саме США, Німеччини та Япо-

нії, досвід яких може бути релевантним для адаптації в Україні.

Так, досвід США щодо формування механізмів стійкості регіону базується на фундаментальному принципі субсидиарності. Це класичний підхід «bottom-up» (від англ. «знизу-вгору»), де головним рушієм стійкості є не директиви з «центру», а ініціатива мешканців територіальних громад.

Згідно американського підходу, варто виділити три ключові складові механізму стійкості регіону: діяльність регіональних консорціумів стійкості, Федерального агентства з управління надзвичайними ситуаціями (FEMA) та запровадження цифрових комунікацій.

Регіональні консорціуми стійкості (від англ. «regional resilience consortia») — це платформи горизонтальної співпраці, які об'єднують спільні зусилля органів публічної влади на місцях, представників бізнесу, університетів та громадських організацій.

Такі платформи працюють наступним чином: замість того, щоб кожен регіон самостійно боровся з наслідками кризових явищ, консорціум об'єднує їхні бюджети, створює спільні резервні фонди та розробляє єдиний план дій.

Відомим прикладом такої взаємодії вважається Southeast Florida Regional Climate Change Compact — угода чотирьох округів Південної Флориди, направлена на спільну боротьбу зі змінами клімату [15]. Партнерство передбачає проведення спільних заходів з метою зниження рівня викидів парникових газів, розробку регіональних стратегій, направлених на зменшення вразливості до підвищення рівня моря та укріплення об'єктів інфраструктури [9].

Важливу роль у забезпеченні механізмів стійкості на рівні регіону в США відіграє діяльність Федерального агентства з управління надзвичайними ситуаціями (FEMA). Агенція не вказує регіонам, як саме їм забезпечити стійкість. Натомість FEMA запускає масштабні грантові програми, такі як BRIC («Building Resilient Infrastructure and Communities») [4].

Щоб отримати федеральні кошти на зміцнення механізмів стійкості, регіональні консорціуми мають довести, що їхній проєкт базується на співпраці органів публічної влади, бізнесу та громади. Таким чином, у США завдяки фінансовим стимулам підвищують рівень взаємодії органів публічної влади та стейкхолдерів.

Третньою і невід'ємною складовою механізму стійкості регіону американські науковці вважають широке застосування у різних сферах життєдіяльності відкритих цифрових комунікацій у вигляді Big Data та публічних дашбордів. Під останніми розуміють інтерактивні панелі, що візуалізують величезні обсяги інформації (графіки, карти), роблячи складну аналітику зрозумілою та доступною для громадськості та бізнесу.

Головна мета — це створення єдиного, відкритого та максимально доступного для кожного інформа-

ційного простору. Так, FEMA розробила National Risk Index (від англ. «Національний індекс ризиків») — загальнодоступну цифрову платформу, що використовує технології Big Data [11]. Отже, кожен мешканець, підприємець чи представник органу публічної влади може зайти на портал і побачити інтерактивну карту вразливостей своєї місцевості, зокрема до природних, техногенних та економічних загроз. Це дозволяє кожному зі свого боку максимально швидко і продуктивно підготуватися до будь-яких кризових збурень.

На протипагу американському децентралізованому підходу досвід країн ЄС щодо формування механізмів стійкості регіону здебільшого ґрунтується на інституційній готовності та соціальному захисті. Механізми стійкості в даному контексті є інтегрованими у систему стратегічного планування регіонального розвитку, бо вони активуються не в момент гострої фази кризи, а ще на етапі її прогнозування.

Таким чином, стійкість регіону розглядається не як здатність до екстреного виживання, а як результат системного стратегічного планування, що не має допустити соціально-економічного колапсу територій. Фундаментом цього, як правило, виступають регіональні програми диверсифікації економіки та спеціальні фінансові інструменти.

У даному випадку слід розглянути досвід Німеччини. Так, німецький підхід до формування механізмів стійкості регіону спирається на політику управління структурними змінами (з нім. «Strukturwandel»).

Найбільш показовим прикладом у цьому контексті є відновлення після кризи Рейнсько-Рурського регіону, розташованого у західній частині Німеччини. Регіон, який вважали індустріальним серцем Європи, свого часу зіткнувся з великим занепадом вугільної та металургійної промисловості [13].

На відміну від реактивного підходу, коли держава, як правило, втручається вже після того, як потужне підприємство зупинило роботу, а рівень безробіття став критичним, німецький механізм стійкості спрацював на випередження. Його головна мета полягала не у консервації збиткових галузей, а у керованому переході регіону на абсолютно новий соціально-економічний рівень без втрати соціальної стабільності. Мова йде про те, Німеччина не чекала повної деградації території Рейнсько-Рурського регіону, а через федеральні фонди направила туди чималі інвестиції. Кошти було спрямовано на розбудову нової інфраструктури та активне залучення представників інноваційного бізнесу.

Фундаментальним кроком у забезпеченні стійкості Рейнсько-Рурського регіону стало створення умов для розвитку освітнього середовища. Так, до занепаду вугільної та металургійної промисловості в цьому регіоні не було жодного закладу вищої освіти. В межах політики відновлення держава ініціювала проєкт розбудови на території німецького регіону

об'єктів освітньої інфраструктури — відбулося відкриття низки університетів у Бохумі, Дортмунді, Дуйсбурзі-Ессені. Слід зазначити, що такий управлінський крок виконав подвійну функцію: по-перше, зробив можливим масове перенавчання кадрів, що втратили роботу, а по-друге, створив потужні технопарки, які залучили до регіону інноваційні компанії у сферах ІТ, мікроелектроніки та зеленої енергетики.

Особливої уваги у контексті аналізу досвіду Німеччини заслуговує комунікативна складова механізмів стійкості регіону. Повертаючись до відродження Рейнсько-Рурського регіону, слід зазначити, що органи публічної влади на всіх етапах трансформаційних змін підтримували діалог з місцевими мешканцями [7]. Усі програми, направлені на новий виток розвитку німецького регіону розроблялися і приймалися не кулуарно, а за участю трьох сторін, а саме уряду, промисловців та профспілок гірників.

Таким чином, завдяки розбудові прозорої комунікації мешканці громади Рейнсько-Рурського регіону чітко розуміли план дій органів публічної влади, мали гарантії соціального захисту та перспективи працевлаштування. Усе це дозволило зберегти високий рівень інституційної довіри та перетворити населення з можливого джерела опору на активного учасника змін німецького регіону на краще.

Якщо американський підхід до формування механізмів стійкості регіону засновано на принципах децентралізації, німецький — на інституційній та комунікативній підтримці, то досвід передових країн Азії, зокрема Японії формує концепцію «розумної стійкості». Ця концепція ґрунтується на широкому використанні інноваційних технологій, автоматизації процесів управління та тотальній інформаційній підготовці населення.

Японія розташована в західній частині Тихоокеанського вогняного кільця на стику чотирьох тектонічних плит (Євразійської, Тихоокеанської, Філіппінської та Північноамериканської). Висока сейсмічність спричиняє на території країни часті землетруси та цунамі. У зв'язку з цим усі об'єкти критичної інфраструктури (транспортні вузли, енергетичні мережі, система водопостачання) обладнані тисячами смарт-сенсорів. У разі фіксації будь-якої аномалії, наприклад, перших поштовхів землетрусу, додаток реагує належним чином без участі людини. Завдяки цьому автоматично зупиняються швидкісні поїзди, перекриваються газопроводи, а енергосистема переходить у безпечний резервний режим [5].

Слід зазначити, що органи публічної влади Японії активно використовують для моделювання кризових ситуацій штучний інтелект. Як наслідок, це дозволяє органам влади на рівні регіону не ліквідовувати наслідки природної катастрофи наосліп, а чітко знати, які території постраждають найбільше, і заздалегідь стягнути туди рятувальні підрозділи.

Доцільно акцентувати увагу на комунікативному стрижні концепції «розумної стійкості» Японії. Комунікація є максимальною централізованою, миттєвою та всеохоплюючою. Так, у разі загрози на територіях країни діють системи оповіщення (J-Alert). Вони за лічені секунди транслюють попередження через усі можливі канали: push-сповіщення на мобільні телефони, переривання ефіру на ТВ і радіо, вуличні гучномовці. Таким чином, формується єдиний інформаційний імпульс, який миттєво доходить до кожного громадянина.

Досвід Японії також доводить, що механізми стійкості регіону забезпечуються не лише за рахунок цифрової трансформації, а й завдяки необхідним знанням та компетентностям місцевих мешканців. Так, коли лунає сигнал тривоги, завдяки ефективній попередній комунікації, паніки немає — люди виконують алгоритми дій, передбачені протоколами безпеки, що колосально знижує навантаження на державні екстрені служби та дозволяє органам публічної влади сфокусуватися на стратегічному управлінні кризами [1].

Таким чином, можемо стверджувати, що для забезпечення стійкості регіону Японія активно застосовує цифровий та комунікативний механізми, що полягає у планомірній роботі систем оповіщення про небезпеку у поєднанні з просвітницькою роботою серед населення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз зарубіжного досвіду трьох країн світу дозволяє констатувати, що кожен з підходів пропонує дієві механізми забезпечення стійкості на рівні регіону.

Так, досвід США доводить ефективність децентралізованої мережевої самоорганізації, досвід Німеччини — потужність інституційної підтримки та соціального діалогу, досвід Японії — цифрову трансформацію та ефективну комунікацію. Втім, механічне копіювання будь-якого з цих підходів у вітчизняну практику сфери публічного управління видається неможливим.

З огляду на це, на нашу думку, забезпечення стійкості на регіональному рівні об'єктивно вимагає формування комплексного механізму. Він має поєднувати найкращі аспекти світових підходів, а саме партисипативне управління за зразком регіональних консорціумів у США; структурне планування за аналогом німецького Strukturwandel та японські технології цифрового антикризового менеджменту.

Однак синергія цих різнопланових підходів неможлива без єдиного підґрунтя. Ми вважаємо, що таким підґрунтям має стати комунікативний механізм — саме він виступатиме інтегратором, що об'єднає зусилля органів публічної влади та суспільства для швидкого реагування на кризові явища, подолання та адаптації до нових умов.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ**ВНЕСОК АВТОРІВ:** Усі автори зробили внесок порівну.**ФІНАНСУВАННЯ:** Фінансується Європейським Союзом.**ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ:** Не застосовується.**КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ:** Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.**Література**

1. Aldrich D.P. Building Resilience: Social Capital in Post-Disaster Recovery. Chicago: University of Chicago Press, 2012. 248 p. URL: https://www.eria.org/Chapter_5.pdf (дата звернення: 14.02.2026).
2. Boin A., Lodge M. Designing resilient institutions for transboundary crisis management: A time for public administration. *Public Administration*. 2016. Vol. 94, iss. 2. P. 289–298. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/padm.12264> (дата звернення: 12.02.2026).
3. Bristow G., Healy A. Regional resilience: An agency perspective. *Regional Studies*. 2014. Vol. 48, iss. 5. P. 923–935. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2013.854879>
4. Building Resilient Infrastructure and Communities (BRIC). URL: <https://www.epa.gov/fedfunds/building-resilient-infrastructure-and-communities-bri> (дата звернення: 14.02.2026).
5. Disaster Risk Reduction in Asia Pacific: Governance, Education and Capacity / ed. by H. James, R. Shaw, V. Sharma, A. Lukasiewicz. [S. l.]: Springer, 2013. 30 p. URL: <https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-16890628-4a7391802f.pdf> (дата звернення: 12.02.2026).
6. Економічна стійкість регіонів України в умовах воєнного стану: аналіт. доп. / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Е.М. Ганцов та ін. Київ: НІСД, 2022. 64 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-06/ekonomichna-stijkist-regioniv.pdf> (дата звернення: 12.02.2026).
7. Galgóczi B. The long and winding road from black to green: Decades of structural change in the Ruhr region. *International Journal of Labour Research*. 2014. Vol. 6, iss. 2. P. 217–240. URL: <https://researchrepository.ilo.org/esploro/outputs/journalArticle/The-long-and-winding-road-from/995319590602676> (дата звернення: 12.02.2026).
8. Holling C.S. Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*. 1973. Vol. 4. P. 1–23. URL: <https://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/26/1/RP-73-003.pdf> (дата звернення: 15.02.2026).
9. Malecha M. L., Berke P. et al. Using a resilience scorecard to improve local planning for vulnerability to hazards and climate change: An application in two cities. *Cities*. 2021. Vol. 119. Art. 103408. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103408>
10. Martin R., Sunley P. On the notion of regional economic resilience: Conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*. 2015. Vol. 15, iss. 1. P. 1–42. URL: <https://academic.oup.com/joeg/article/15/1/1/2413158> (дата звернення: 13.02.2026).
11. National Risk Index. URL: <https://heat.gov/tools-resources/national-risk-index-fema/> (дата звернення: 14.02.2026).
12. Повоєнне відродження України: візія відділення економіки НАН України. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3639057-povoenne-vidrozdzenna-ukraini-vizia-viddilenna-ekonomiki-nacionalnoi-akademii-nauk-ukraini.html> (дата звернення: 14.02.2026).
13. Rheinisches Revier. URL: <https://www.rheinisches-revier.de/> (дата звернення: 14.02.2026).
14. Soldak M., Mezentsev K., Batunova E., Haase A., Haase D. Emergent urban resilience in Ukraine: Adapting to polycrisis in times of war. *Економічна та соціальна географія*. 2024. Вип. 92. С. 6–13. URL: <https://www.bulletin-esgeograph.org.ua/esg/article/view/92-soldak-et-al-6-13> (дата звернення: 13.02.2026).
15. Southeast Florida Regional Climate Change Compact. URL: <https://southeastfloridacclimatecompact.org> (дата звернення: 14.02.2026).

References

1. Aldrich, D.P. (2012). Building resilience: Social capital in post-disaster recovery. *University of Chicago Press*. URL: https://www.eria.org/Chapter_5.pdf
2. Boin, A., & Lodge, M. (2016). Designing resilient institutions for transboundary crisis management: A time for public administration. *Public Administration*, 94(2), 289–298. <https://doi.org/10.1111/padm.12264>
3. Bristow, G., & Healy, A. (2014). Regional resilience: An agency perspective. *Regional Studies*, 48(5), 923–935. <https://doi.org/10.1080/00343404.2013.854879>
4. Building Resilient Infrastructure and Communities (BRIC) (2026). Available at: <https://www.epa.gov>
5. Galgóczi, B. (2014). The long and winding road from black to green: Decades of structural change in the Ruhr region. *International Journal of Labour Research*, 6(2), 217–240. URL: <https://researchrepository.ilo.org/esploro/outputs/journalArticle/The-long-and-winding-road-from/995319590602676>

6. Holling, C.S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4, 1–23. URL: <https://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/26/1/RP-73-003.pdf>
7. James, H., Shaw, R., Sharma, V., & Lukasiewicz, A. (Eds.). (2013). Disaster risk reduction in Asia Pacific: Governance, education and capacity. *Springer*. URL: <https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-16890628-4a7391802f.pdf>
8. Malecha, M. L., Berke, P., et al. (2021). Using a resilience scorecard to improve local planning for vulnerability to hazards and climate change: An application in two cities. *Cities*, 119, Article 103408. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103408>
9. Martin, R., & Sunley, P. (2015). On the notion of regional economic resilience: Conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*, 15(1), 1–42. URL: <https://academic.oup.com/joeg/article/15/1/1/2413158>
10. National Risk Index (2026). Available at: <https://heat.gov>
11. Povoyenne vidrozhennia Ukrainy: viziia viddilennia ekonomiky NAN Ukrainy (2026). *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua> [in Ukrainian].
12. Rheinisches Revier (2026). Available at: <https://www.rheinisches-revier.de>
13. Soldak, M., Mezentsev, K., Batunova, E., Haase, A., & Haase, D. (2024). Emergent urban resilience in Ukraine: Adapting to polycrisis in times of war. *Ekonomichna ta Sotsialna Heohrafiia*, 92, 6–13. URL: <https://www.bulletin-esgeograph.org.ua/esg/article/view/92-soldak-et-al-6-13>
14. Southeast Florida Regional Climate Change Compact (2026). Available at: <https://southeastfloridaclimatecompact.org>
15. Zhalilo, Ya. A., Pokryshka, D. S., Hantsov, E. M., et al. (2022). Ekonomichna stikist rehioniv Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: Analit. dop. [Economic resilience of regions of Ukraine under martial law: Analytical report]. NISD. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-06/ekonomichna-stijkist-regioniv.pdf> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 22.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.03.2026

Дата публікації: 31.03.2026